

української пісенної традиції є обробка М. Леонтовича «Щедрик», відома у світі як *Carol of the Bells* [5].

Українська народна пісня протягом багатомісячної історії виконувала надзвичайно важливу роль у житті суспільства, зберігаючи духовний досвід поколінь, об'єднуючи громади та утверджуючи національні ідеали. Вона виступала своєрідним духовним щитом у періоди колоніальної залежності, воєнних конфліктів та культурних заборон, допомагаючи українцям зберігати внутрішню цілісність і самобутність. Пісня не лише передавала емоційні переживання та почуття любові до рідної землі, але й відображала поетичність мислення, прагнення до свободи, справедливості та гідності. Через пісню народ формував моральні й етичні орієнтири, закріплював культурні традиції та передавав їх наступним поколінням.

Жанрове різноманіття українських пісень свідчить про багатогранність духовного світу українців. Календарно-обрядові пісні, такі як колядки та щедрівки, відображають взаємозв'язок людини з природою, циклічність життя та віру в гармонію світу. Весільні пісні несуть у собі морально-етичні засади родинного життя, виховують повагу до родини, традицій та обов'язків перед громадою. Козацькі пісні, наприклад «Їхав козак за Дунай», формують героїчний образ захисника Вітчизни, підкреслюючи мужність, відвагу та патріотизм. Історичні та ліричні твори, такі як «Ой на горі та й жінці жнуть» або «Ой у лузі червона калина», виконують роль своєрідних документів епохи, зберігаючи колективну пам'ять про боротьбу, надію на відродження державності та духовну силу народу.

У сучасному освітньому контексті українська народна пісня стає потужним інструментом патріотичного та морально-етичного виховання молоді. Інтеграція пісень у навчальні програми музичного мистецтва початкової школи не лише сприяє розвитку музичних здібностей і ритмічної чутливості дітей, але й формує емоційну чутливість, розвиває естетичне сприйняття та національну самосвідомість [3]. Виконання пісень у колективі, а також аналіз їх змісту та символіки допомагає дітям усвідомлювати цінності української культури, повагу до традицій та важливість історичної пам'яті.

Крім внутрішньої освітньо-виховної функції, українська пісня виконує значну роль у міжкультурній комунікації та культурній дипломатії. Виконання народних творів знаними колективами, такими як «Думка», «Пікардійська терція» чи «Київська камерата», презентує Україну як державу з багатою історико-культурною спадщиною, демонструючи її мистецький потенціал на міжнародній арені. Сучасні виконавці, зокрема DakhaBrakha, Kozak System, Go_A та ONUKA, переосмислюють традиційні мотиви через сучасні музичні експерименти, поєднуючи автентичне звучання з електронними, джазовими та рок-елементами. Завдяки цьому народна пісня

зберігає свою духовну сутність, водночас приваблюючи молоду аудиторію та сприяючи популяризації української культури у світі.

Таким чином, українська народна пісня є не лише невід'ємною складовою національної ідентичності та культурної пам'яті, а й ефективним інструментом сучасної освітньої та культурної політики. Вона сприяє формуванню цілісної особистості, вихованню патріотичних цінностей, розвитку емоційної та естетичної сфери учнів і підлітків, а також зміцненню позицій української культури у міжнародному культурному просторі.

Українська пісенна культура – це не лише надбання минулого, а й дієвий чинник формування національної ідентичності сьогодення. Вона забезпечує спадкоємність культурної пам'яті, сприяє розвитку духовності, естетичних почуттів, громадянської свідомості та патріотизму. Саме через пісню українці усвідомлюють свою єдність, свою історію й місце у світі. У сучасних умовах важливо поєднувати наукове осмислення пісенної спадщини з практикою її використання в освіті, медіа, культурній дипломатії – як потужного інструмента формування й збереження української національної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. Історія української літератури. Київ: Либідь, 1995. 322 с.
2. Герасименко Н. Пісенна творчість у формуванні патріотизму молоді *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 3. С.4–81.
3. Леонтович М. Українські народні пісні в обробці для хору. Київ: Музична Україна, 2005. 298 с.
4. Смоляк О. Українська народна пісня як носій історичної пам'яті *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 4. С. 15–22.
5. Хланта І. Українська народна пісня: традиції та сучасність. Ужгород: Гражда, 2016. 178 с.
6. Масол Л. М. Мистецька освіта в контексті духовного розвитку особистості. Київ: Педагогічна думка, 2019. 208 с.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.55>

Маковінська А.І.

здобувач ступеня вищої освіти «молодший бакалавр»

Маковінська О.В.

викладач ЦК

вокально-хорових дисциплін

Бердичівський педагогічний фаховий коледж

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті розглянуто значення українського музичного фольклору як ефективного засобу морального, духовного та естетичного виховання дітей. Показано

педагогічний потенціал народної пісні й інших жанрів фольклору у формуванні національної самосвідомості та культурних цінностей підростаючого покоління.

Ключові слова: фольклор, музичне виховання, народна пісня, духовність, діти.

Abstract. *The paper examines the significance of Ukrainian musical folklore as an effective means of moral, spiritual, and aesthetic education of children. It highlights the pedagogical potential of folk songs and other folklore genres in shaping national self-awareness and the cultural values of the younger generation.*

Keywords: *folklore, music education, folk song, spirituality, children.*

*Історія робить останній іспит,
від якого залежить «бути чи не бути»
українському народові...*

*Нова епоха, що чекає на нас, нові умови життя
вимагають нової школи, взагалі нових методів
навчання і виховання...*

Григорій Ващенко

Сучасні процеси розвитку освіти й виховання в Україні створюють нові умови для розквіту національної культури, невід'ємною складовою якої є український музичний фольклор. Народна музика виступає важливим засобом передавання соціального досвіду, адже активно впроваджується в різні напрями виховної роботи, збагачуючи особистість емоційно-ціннісним ставленням до мистецтва та пробуджуючи інтерес до художньо-творчої діяльності.

У сучасних наукових дослідженнях зростає інтерес до педагогічного потенціалу українського фольклору та шляхів його застосування в освітньому процесі. Саме системі освіти, завдяки її національній спрямованості, належить важлива роль у формуванні в молодого покоління українців національної самосвідомості, патріотизму, культури спілкування та мовної культури. Серед ефективних засобів виховного впливу особливе місце займає фольклор [1].

Видатний педагог В. О. Сухомлинський наголошував на значенні музичного фольклору як потужної виховної сили, що розкриває перед дитиною народні ідеали й сподівання: «Мелодія і слово рідної пісні – це могутня виховна сила, яка розкриває перед дитиною народні ідеали і сподівання» [2]. Сьогодні більшість педагогів усвідомлюють необхідність відродження духовності як найвищої цінності та основи зміцнення української державності. Кожне звернення до усної народної творчості як частини культурної спадщини народу сприяє духовному піднесенню держави та нації.

Ідею морального виховання на основі народності та використання фольклорних творів підтримували видатні педагоги, поети, письменники й діячі освіти та мистецтва: Г. Сковорода, Л. Українка, Б. Грінченко, М. Драгоманов, С. Русова. «Звертаючись до народності, - зазначав К. Ушинський, - виховання завжди знайде відповідь і допомогу в живому й

сильному почутті людини, яке впливає набагато сильніше, ніж переконання, сприйняте лише розумом, або звичка, утверджена страхом покарання... Виховання, коли воно не хоче бути безсилим, має бути народним» [4, с. 50–51].

Мета статті полягає в тому, щоб обґрунтувати та розкрити багатогранний педагогічний і морально-виховний потенціал українського фольклору (особливо музичного) як ефективного засобу формування національної самосвідомості, духовної культури та моральних якостей молодого покоління в сучасній системі освіти України.

Фольклор – одне з найцінніших надбань національної культури кожного народу. У його створенні брали участь численні покоління протягом багатьох століть, що забезпечило йому довге життя [4].

Особливо актуальним для українського народу сьогодні є збереження національних традицій, української мови та сакрального мистецтва, що становить духовний код нації. Українці як надзвичайно творчий народ протягом століть створили безліч форм для вираження своїх почуттів і думок. Кожен високохудожній твір поєднує в собі естетичний і моральний начала. Гуманність, доброта, працелюбність, уважність до людей, любов до Батьківщини й природи – це моральні якості, що виростають із глибоких почуттів. Велику роль у їхньому формуванні відіграє народна творчість, адже фольклорна традиція є генетичною спадщиною етносу.

Побутує різноманіття жанрів української літературно-музичної народної творчості: пісні, частівки, забавлянки, заклички, казки, думи, історичні пісні тощо [4]. У простих і ніжних колискових піснях відображено щире любов до дитини. Колискові мають неабияке педагогічне значення: на їх основі можна виховувати любов до тварин і природи, формувати доброту, чуйність, естетичне ставлення до світу. Вони також сприяють розвитку вокальних навичок і кантиленного звучання.

Виховне значення мають і жартівливі пісеньки, які допомагають дітям засвоювати правила поведінки, виховують терплячість, доброзичливість, дисципліну. Жартівливі пісні, як і інші жанри дитячого фольклору, розвивають мовлення, естетичний смак і любов до української мови, стимулюють дитячу творчість. Лічилки сприяють розширенню словникового запасу, розвитку чутливості до інтонації та змістових відтінків слів.

Особливу цікавість викликають народні загадки, які не лише тренують мислення та мовлення, а й поетизують навколишній світ, відкриваючи дітям красу в звичних речах. Корисним і захопливим для дітей є заучування скоромовок, що сприяє розвитку артикуляції та мовленнєвої виразності. Один із найулюбленіших жанрів – казка, яка формує моральні уявлення, розвиває фантазію та образне мислення.

Доцільним є інсценування фольклорних творів, виконання співанок, використання народних примовок і лічилок під час співацьких імпровізацій.

Виняткове значення у моральному вихованні мають народні ігри та розваги, що мають національну основу та багатовікову історію.

Естетико-педагогічне значення українського дитячого фольклору є багатограним: він сприяє розвитку мислення, мовлення, уяви, формує моральні чесноти, емоційну чуйність і почуття гумору. Український фольклор посідає важливе місце серед ефективних засобів педагогічного впливу на особистість і формування моральних якостей підростаючого покоління. Це унікальне джерело, яке збагачує сучасну педагогіку як у теоретичному, так і в практичному вимірах освітнього процесу.

Народно-пісенне мистецтво має потужний виховний потенціал, що сприяє становленню високоморальної, духовно багатой та естетично свідомої особистості. Отже, народна пісня є могутнім засобом морального виховання, адже в ній відображено світогляд, ідеали, цінності та моральні норми українського народу.

Виконання народних пісень формує в учнів почуття спільності, розвиває емоційну чуйність і здатність до співпереживання, виховує доброзичливість і людяність. Завдяки емоційно-образній мові, мелодійності та широті народна пісня впливає не лише на свідомість, а й на серце дитини, формуючи основи моральної культури та національної самосвідомості.

Список використаних джерел:

1. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору», К. : «Шкільний світ». 2008. 127с.
2. Стельмахович М. Т. Народна педагогіка. К. : Рад. школа, 1985. С.23-28.
3. Ушинський К. Д. Людина як предмет виховання // Твори в 6-ти т. Т.5. К.: Рад.школа, 1952. 432 с.
4. Український фольклор: Хрестоматія / Упоряд.: Бріцина О.Ю., Довженко Г.В., Шумада Н. С. К.: Освіта, 1997. 230 с.